

17-MAVZU. AGRAR MUNOSABATLAR VA AGROBIZNES

Xamidova Zulfiya Axmadjonovna
PhD, dotsent

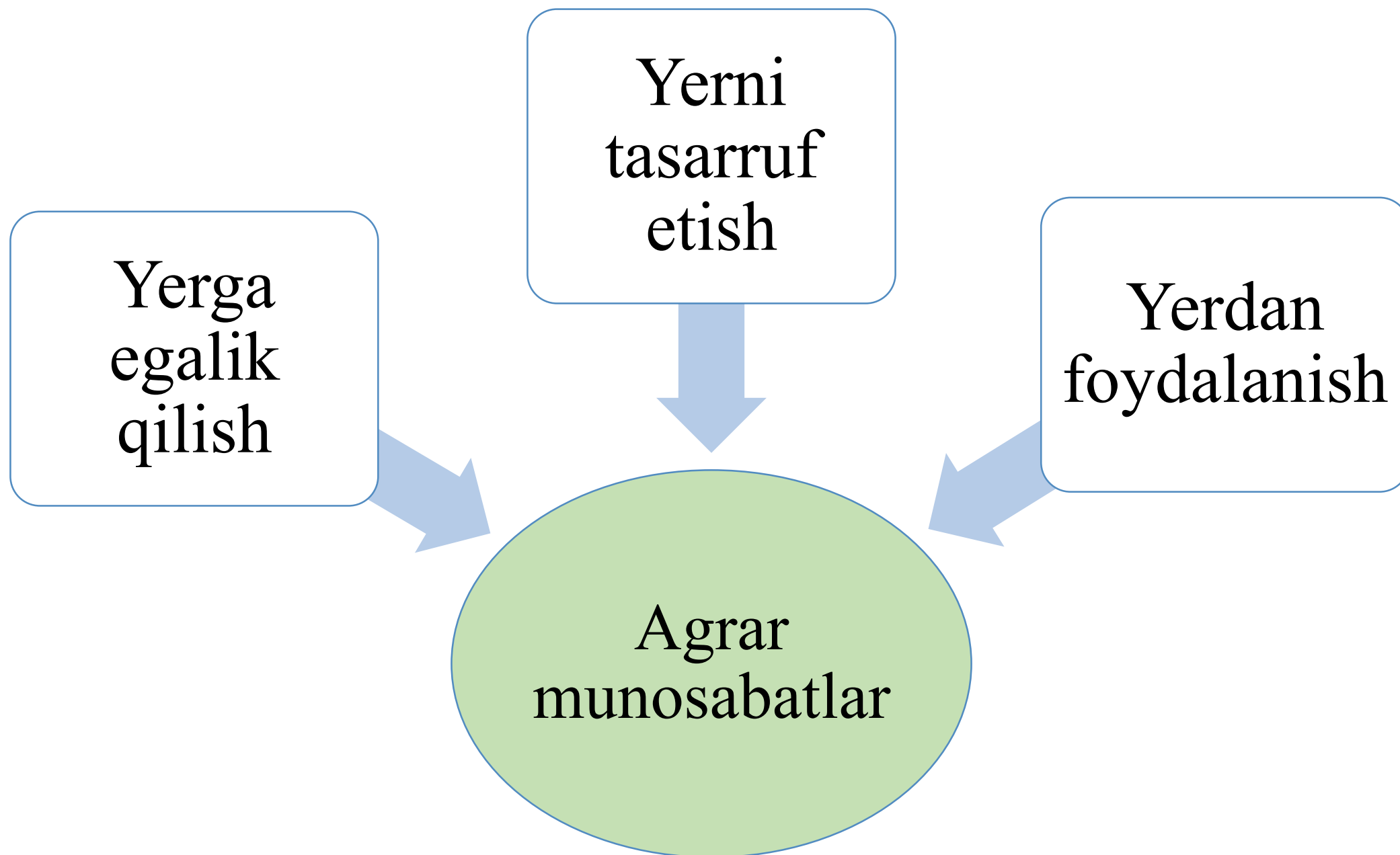
REJA:

1. Agrar munosabatlar va ularning
xususiyatlari

4. Agrosanoat integratsiyasi
. Agrosanoat majmuasi va
uning tarkibi

2. Ijara xaqi va renta munosabatlari.
Renta turlari va ularga tavsifnoma

Tuproq unumdorligi
(yerning hosil berish qobiliyati)

Tabiiy unumdorlik
(yillar davomida kishilarning
aralashuvisiz yerda
o'simliklarning vujudga kelishi)

Iqtisodiy unumdorlik
(kishilarning tabiatga ta'siri
natijasida, yerni kimyoviy
va organik o'g'itlash
sug'orish kabi yo'llar bilan
o'simliklarning vujudga
kelishi)

Yerga egalik jismoniy va huquqiy shaxslar-
ning ma'lum yer uchastkasiga tarixan tarkib
topgan asoslardagi yoki qonun hujjatlarida
belgilangan tartibdagi egalik huquqini tan
olishini bildiradi

Doimiy
egalik qilish

Muddatli
egalik qilish

Yerdan foydalanish huquqi –
bu o'rnatilgan urf-
odatlar yoki qonuniy tartibda undan
foydalanishni bildiradi.

Jismoniy
shaxslar

Huquqiy
shaxslar

Yer rentasi – yer egaligini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish (realizatsiya qilish)ning shaklidir.

Yer rentasining bir qancha tarixiy ko'rinishlari mavjud.

- barshchina (ishlab berish),

- obrok (natural soliq)

- pul solig'i shakllaridagi feodal rentalari

$$IX = R + r + A$$

IX	Ijara haqi
R	Yerdan foydalanganlik uchun to'lanadigan renta
r	Yerga ilgari sarflangan kapital uchun foiz
A	Yer uchaskasini ijaraga bergunga qadar unga qurilgan inshootlar amortizatsiyasi

Yer narxi

Ma'lumki, yer inson mehnati mahsuli bo'lmaganligi sababli almashuv qiymatga ega emas. Shunga ko'ra, nazariyotchilar yer va boshqa tabiat in'omlari narxini **irratsional narxlar** deb ataydilar.

Yerning narxi ikkita miqdorga bog'liq:

- 1) yer uchastkasi egasi olish mumkin bo'lgan yer rentasi miqdoriga;
- 2) ssuda foizi me'yoriga.

$$H_E = \frac{R}{r'} \times 100\%$$

H_E

• – yer narxi

R

• – renta

r^*

• – ssuda foiz me'yori

Renta turlari

1

- Absolyut yer rentasi

2

- Differnsial (tabaqalashgan) renta I va II

3

- Monopol renta

4

- Qazilma boyliklar, qurilishlar joylashgan yerlardan olinadigan renta

Absolyut renta

Absolyut yer rentasining vujudga kelish mexanizmi shundan iboratki, yer egalari yerni ishlovchi ijarachilarga foydalanish uchun ijaraga beradilar va ulardan yerdan foydalanganlik uchun to'lovlar oladilar. Mana shu to'lov absolyut yer rentasi deb nom olgan

Differensial renta

Uchastkalarning unumdorligi va joylashgan joydagi farqlar natijasida vujudga keladigan qo'shimcha daromad (qiymat) ning bir qismi renta shaklini oladi hamda u differensial renta deb ataladi.

Differnsial renta I

yerning tabiiy unumdorligi bilan bog'liq bo'lgan, sanoat markazlariga, bozorlarga va aloqa yo'llariga yaqin joylashgan serunum yer uchastkalarida vujudga keladi.

Differnsial renta II

yerdan hosildorligini oshirish uchun qo'shimcha harajatlarni sarf qilish bilan (kimyoviy o'g'itlar qo'llash) bog'liq holda vujudga keladi

Monopol renta(mutloq renta)

- Boshqa yerda uchramaydigan tabiiy sharoit, ba'zan noyob qishloq xo'jalik mahsulotlari (uzumning alohida navlarini, sitrus ekinlari, choy va hokazolarning alohida turlarini) yetishtirish uchun imkoniyat yaratadi.

Qazilma boyliklar, qurilishlar joylashgan yerlardan olinadigan renta

- Ma'lumki foydali qazilma konlari joylashuvi (va demak, ishlash uchun qulayligi) jihatidan ham, konning boyligi jihatidan ham bir-biridan farq qiladi. Xuddi qishloq xo'jaligidagi singari, o'rta va yaxshi konlardagi korxonalar qo'shimcha foyda oladilar, u ham differensial rentaga aylanadi

Agrosanoat integratsiyasi – qishloq xo‘jaligi bilan unga xizmat qiluvchi va mahsulotni iste’molchiga yetkazib beruvchi tutash tarmoqlar o‘rtasida ishlab chiqarish aloqalarining rivojlanishi hamda ularning uzviy birikish jarayonidir

Integratsiya lot. integratio - tiklash, to‘ldirish ma’nolarini bildiradi.

Iqtisodiyotda 2 va undan ortiq davlatlarning iqtisodiyotini o‘zaro muvofiqlashtirish va birlashtirish tushuniladi.

Agrosanoat majmuasi (ASM) – bu qishloq xo‘jalik mahsulotlari yetishtirish, uni saqlash, qayta ishlash va iste’molchilarga yetkazib berish bilan shug‘ullanuvchi iqtisodiyot tarmoqlaridir.

1-soha

qishloq xo‘jaligiga ishlab chiqarish vositalari yetkazib beradigan sanoat tarmoqlari, shuningdek, qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishiga texnika xizmati ko‘rsatish bilan band bo‘lgan tarmoqlar

2-soha

qishloq xo‘jaligining o‘zi

3-soha

qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini iste’molchiga yetkazib berishni ta’minlaydigan tarmoqlar (tayyorlash, qayta ishlash, saqlash, tashish, sotish)

4-soha

odamlar hayoti va faoliyatining umumiy sharoitlarini ta’minlaydigan infratuzilma (yo‘l-transport xo‘jaligi, aloqa, moddiy-texnika xizmati, mahsulotni saqlash tizimi, ombor va tara xo‘jaligi)dan iborat.

Qishloq xo'jalik sohalaridagi tadbirkorlik faoliyati **agrobiznes** deyiladi. Shakllari:

Ferma xo'jaligi

Dehqonchilik
xo'jaligi

Agrobiznes turlari:

Agrofirma	Agrofirma ma'lum turdagi qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirish va uni pirovard mahsulot darajasigacha qayta ishlashni qo'shib olib boradigan korxonadir
-----------	--

Agrosanoat birlashmalari	bir turdagi mahsulot ishlab chiqaruvchi va unga bog'liq ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanuvchi bir necha xo'jalik hamda korxonalarning birlashmasidir.
--------------------------	---

Agrosanoat kombinatlari	qishloq xo'jalik mahsulotlarini yetishtirish, qayta ishlash va iste'molchilarga yetkazib berishgacha barcha texnologik jarayonga xizmat qiluvchi xo'jalik va korxonalarning ma'lum bir hududida birlashuvidir.
-------------------------	--

O'zbekistonda agrar
islohotlarning negizini yerga
bo'lgan mulkchilik masalasi
tashkil etadi.

Respublika Konstitutsiyasida
yer xususiy mulk qilib
sotilishi mumkin emasligi,
balki uni uzoq muddatli ijara
shartlari bilan topshirish
mumkinligi ta'kidlangan

FOYDALI HAVOLALAR

- <https://stat.uz/uz/rasmiy-statistika/agriculture-2>
- <https://data-planet.libguides.com/intlAgriculture>
- <https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture>
- <https://www.un.org/en/ccoi/fao-food-and-agriculture-organization-united-nations>
- https://foodtank.com/news/category/sustainable-agriculture/?gclid=eaiaiqobchmi7pj4x4h69givgqb7ch0n_af6eamyaiaaeglrlbwe